

Wat me opviel

Eind oktober waren er al herhaaldelijk speldeprikken van de winter met pittige nachtvorst. In de loop van de dag leek het met volop zon, weinig wind en een ruime fantasie toch weer snel een beetje zomer vooral omdat de bijen actief werden en er zelfs een enkele met wat stuifmeel thuis kwam. Er werd al gevlogen bij een temperatuur van 4°C in de schaduw, terwijl het gras op de schaduwplekken nog wit berijpt was. De eerste bij met stuifmeel zag ik aan de vliegspleet bij een schaduwtemperatuur van 6°C. Natuurlijk was de temperatuur in de zon hoger, maar we moeten niet vergeten dat een vliegende bij zelf een tegenwind ontwikkelt waardoor bij een lage luchtvochtigheid extra afkoeling optreedt. Dat onze bijen tot veel in staat zijn weten u en ik al lang. Toch vraag ik me af hoe ze het klaar spelen om stuifmeel te verzamelen, in hun korfjes op te bergen en daarmee thuis te komen bij een volle windkracht zeven, harde wind!, eerder deze maand. Daarnaast verbaas ik me erover dat in de bijenliteratuur hardnekkig wordt volgehouden dat bijenactiviteit tot stilstand komt bij een windsnelheid van 10 tot 15 meter per seconde (windkracht 6-7). Even glimlachen maar en zeker weten dat dit het zoveelste bewijs is dat bijen niet kunnen lezen. Een ander onderwerp.

Zoals u weet winter ik mijn volken altijd in op twee broedkamers. Een volk kreeg dit jaar een honingkamer op de bodemplank. We mogen aannemen dat de wintertros zich in oktober gedeeltelijk in de onderbak bevindt. Duidelijk werd dat bij zonnig weer het volk met de lage honingkamer op de bodemplank als eerste actief was aan het vlieggat. Wel leuk, maar in de winter minder gewenst. Mocht er een situatie ontstaan met sneeuw voor de kasten en zonnig weer dan zal ik een plankje schuin voor het vlieggat zetten om de lichtinval te weren en daarmee het vroegtijdig uitvliegen.

Overpeinzingen

Toen ik tijdens dat mooie weer het vlieggedrag gadesloeg en die enkele bij met stuifmeel zag thuis komen peinsde ik over de zin van dit gedrag. Er was tijdens de laatste inspectie in de raten een beste voorraad stuifmeel aanwezig. Broed, een prikkel tot stuifmeel verzamelen, zal er niet of nauwelijks meer zijn geweest. Het uitvliegen bij een lage temperatuur is niet zonder gevaar, afkoeling kan de dood van de haalbij betekenen. Tijdens de vlucht wordt er veel

energie verbruikt en wat staat daar tegenover? Een minuscuul propje stuifmeel. Heerlijk dat we niet alles begrijpen.

Flexibele imkers

En nu is het dan winter alom met lange avonden die we proberen om te bouwen tot prettige avonden. 'De' tijd van het jaar voor de imker om zich met het aantekenbloc bijenjaar 1997 terug te trekken in een wereldje waarin gezoem van bijen en de zomer weer tot leven komen en alles nog eens wordt beleefd. De gevolgde aanpak koninginnenteelt, de zwermverhinderder, waar het fout ging. Kortom, elk facet wordt doorgenomen en waar mogelijk bijgeschaafd voor gebruik in 1998. Neem van mij aan, imkers zijn goed in het schaven! Dat moet ook wel want flexibiliteit is niet alleen de mode, maar in het flexibel zijn onderscheiden zich de goede imkers van de minder ervaren collega's. De laatsten willen van alles en bijten zich vast in de methode. Ook de ervaren imkers willen van alles maar zij zijn er van doordrongen dat de bijen het laatste woord hebben en zij hebben geleerd op die signalen te reageren. Zij zijn flexibel. Elke imker moet door die periode met minimale ervaring heen en allemaal maken we (dezelfde)fouten. Momenteel heerst er wat rust maar in het verleden werden imkers overspoeld met allerlei 'nieuwe' methoden. En wat was het verleidelijk. Ik heb er heel wat uitgeprobeerd. Van de methode Pater Dugat, eerder aangehaald door imkercollega Van Iersel, tot de Fabrieksmethode De Haan. Vooral de eerste was dolle pret en absoluut niet in de hand te houden. Geweldige volken en geweldige zwermen. Maar leren deed je er van. Als dertienjarige was ik druk bezig een eigen methode te ontwikkelen met afleggers en een moertje kweken in de hoofdvolen. Een succes werd het niet, ik was veel te ongedurig. Als voorbeeld lees ik in de aantekeningen uit 1952 het volgende:

*12 juni volk moerloos gemaakt en aflegger gesticht.
23 juni alle doppen gebroken, jong moertje laten inlopen.*

5 juli geen eitjes. Verenigd met ander moerloos volk uit een WBC-kast die 30 mei moerloos was gemaakt. In de onderbak een raam eitjes gehangen.

15 juli onderbak op 1 dop gezet; in bak van WBC-kast een raat met eitjes en een witte massa in de cellen. De koningin was dus toch bevrucht, alsnog dop in onderbak verwijderd.

24 juli bultbroed, eierleggende werkbijen; volk op enige afstand afgeslagen.

Het geheim van de smid

Welke methode u ook probeert, u moet goed op de hoogte zijn wanneer er voldoende dracht is om iets te kunnen oogsten. Dan moeten de volken sterk zijn. In de tabel kunt u aflezen wanneer er veel broed moet worden aangezet. Als voorbeeld nemen we de heidedracht van 31 juli tot 4 september. Zoek in de derde kolom 31 juli op. Ga nu naar de eerste kolom en u ziet dat een eitje gelegd op 5 juni een vliegbij oplevert die op de eerste dag van de heidedracht juist is gestorven. Zoek in de tweede kolom de einddatum van de dracht, 4 september, en u ziet dat een eitje gelegd op 31 juli haalbij wordt als de heidebloei net voorbij is. Om tijdens de heidedracht over veel vliegbijen te kunnen beschikken moet de koningin veel eitjes afzetten van 5 juni tot 31 juli. Op dezelfde manier kunt u voor elke dracht de overwerkuren voor de koningin bepalen.

12

Onderzoek

Bij het zoeken naar de Achilleshiel van de varroamijt spitst het onderzoek zich toe op de levenswijze van het slachtoffer met het doel om bepaalde eigenschappen te versterken die afbreuk doen aan de varroamijt. Een kortere ontwikkelingsduur van het gesloten broed en het verminken of doden van mijten door bijtgedrag van de bijen staan centraal. Ook een goed ontwikkeld hygiënisch gedrag van de bijen, waarbij dood of ziek broed binnen 24 uur uit de cellen wordt verwijderd, zou zeer belangrijk zijn.

Voor mijn gevoel worden er nu echter appels met peren vergeleken. **Door varroamijten aangetast broed is niet ziek en zeker niet dood.**

Proefnemingen waarbij een klein deel van het gesloten broed wordt gedood en in het volk teruggehangen om te zien hoe lang het duurt voordat dit broed uit de cellen wordt verwijderd is wel belangrijk bij een besmetting door Amerikaans vuilbroed, maar zegt niets over varroaresistentie. Op jacht naar resultaat vindt op meerdere plaatsen onderzoek plaats dat niet van gevaar is onbloeit. Alle goede bedoelingen ten spijt. We zijn allemaal op de hoogte van de ramp die de Zuidafrikaanse imkers heeft getroffen omdat door menselijk toedoen *Apis capensis* in het leefgebied van *Apis mellifera* is gebracht (Bijen 2(6): 177-178 (1993). Door een ontwikkelingstijd van ei tot bij die 23 uur korter is dan

bij *Apis mellifera* probeert men te Oberursel een kruising te ontwikkelen tussen de capensis en mellifera bij waarin de kortere ontwikkelingstijd is doorgeteeld. Uit een kort berichtje in het Amerikaanse blad 'Bee Culture' blijkt dat nu ook in Wageningen met de Kaapse bij wordt gewerkt, wellicht met hetzelfde doel voor ogen als van de collega's te Oberursel. Ondanks alle geruststellende geluiden uit Oberursel dat de Kaapse bij niet tegen onze weersomstandigheden is opgewassen zal vervliegen van deze bijen naar *mellifera* volken een ramp betekenen. Stel dat het lukt een bij te creëren met een kortere ontwikkelingstijd van ei tot bij dan onze huidige bij. Welke eigenschappen worden nog meer ingeteeld? De werkbijen van *capensis* gaan in moerlose volken spoedig eitjes leggen waaruit zich een groot aantal vrouwtjes ontwikkelen. Uit deze eitjes ontstaan ook koninginnen. Niet een of twee maar meerdere. Chaos in de volken en een aanslag op het ecosysteem. Wetenschappelijk onderzoek heeft al tot meer catastrofale ontwikkelingen geleid. Zo, de kop van het nieuwe jaar is er af. Voor allemaal het allerbeste in voorjaar, zomer, herfst en winter 1998.

Het weer in januari

Over de periode 1961-1990 geldt als landelijk gemiddelde 44 uren zonneshijn, 62 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 4,5°C

Decembermaanden			
Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max.temp (°C)
1993	normaal	normaal	zeer zacht (8,2)
1994	normaal	zeer nat (98)	zeer zacht (7,4)
1995	zonnig	zeer nat (126)	zacht (6,5)
1996	zeer zonnig (90)	zeer droog (7)	zeer koud (1,8)
1997	zeer zonnig (81)	zeer droog (6)	zeer koud (1,6)

Geraadpleegd

Het geheim van de smid, Maandschrift voor Bijenteelt 54(10): 160 (1952)

Zoet, K. Het bijenjaar 1952 (persoonlijke aantekeningen)

Morse, R. Varroa control tests in the Netherlands, Bee Culture 124(11): 614 november 1996